

بازخوانی یک تجربه

تولید بسته یادگیری «تفکر و سواد رسانه‌ای»

((علی رضایی ولا))

مدیر باشگاه مدرسان سواد رسانه‌ای

مقدمه

در مهر ۱۳۹۵، با شروع سال تحصیلی و ورود کتاب جدید «تفکر و سواد رسانه‌ای» به پایه دهم نظام جدید آموزشی کشور، موجی از سؤالات و نگرانی‌ها در مورد نحوه تدریس این کتاب بی‌سابقه در میان مدیران مدرسه‌های متوسطه دوم سطح کشور شکل گرفت: این کتاب چیست؟ چه معلمانی توان تدریس این کتاب جدید را دارند؟ آیا دانش‌آموزان علاقه‌ای به مطالعه این درس خواهند داشت و از آن استقبال خواهند کرد؟

مجموع این سؤالات و نبود پاسخ واضح به بسیاری از آن‌ها، منجر به آن شد که برخی از مدیران مدرسه‌ها به این درس توجه کمتری کنند. در برخی دیگر از مدرسه‌ها، درس تفکر و سواد رسانه‌ای ارائه شد، اما به معلمان درس‌های به نظر مهم‌تر و مؤثر در کنکور سپرده شد از زمان این درس برای تقویت پایه کنکور دانش‌آموزان استفاده شود. در برخی مدرسه‌ها، به دلیل وجود درسی قدیمی به نام «رایانه و برنامه‌نویسی»، این ساعت آموزشی به معلمان درس رایانه سپرده شد تا با همان طرح درس قبلی، این ساعت از آموزش برای دانش‌آموزان خالی نماند. در مواردی هم، به تشخیص مدیر مدرسه، این درس باید با همین محتوای کتاب درسی تفکر و سواد رسانه‌ای برای دانش‌آموزان ارائه می‌شد.

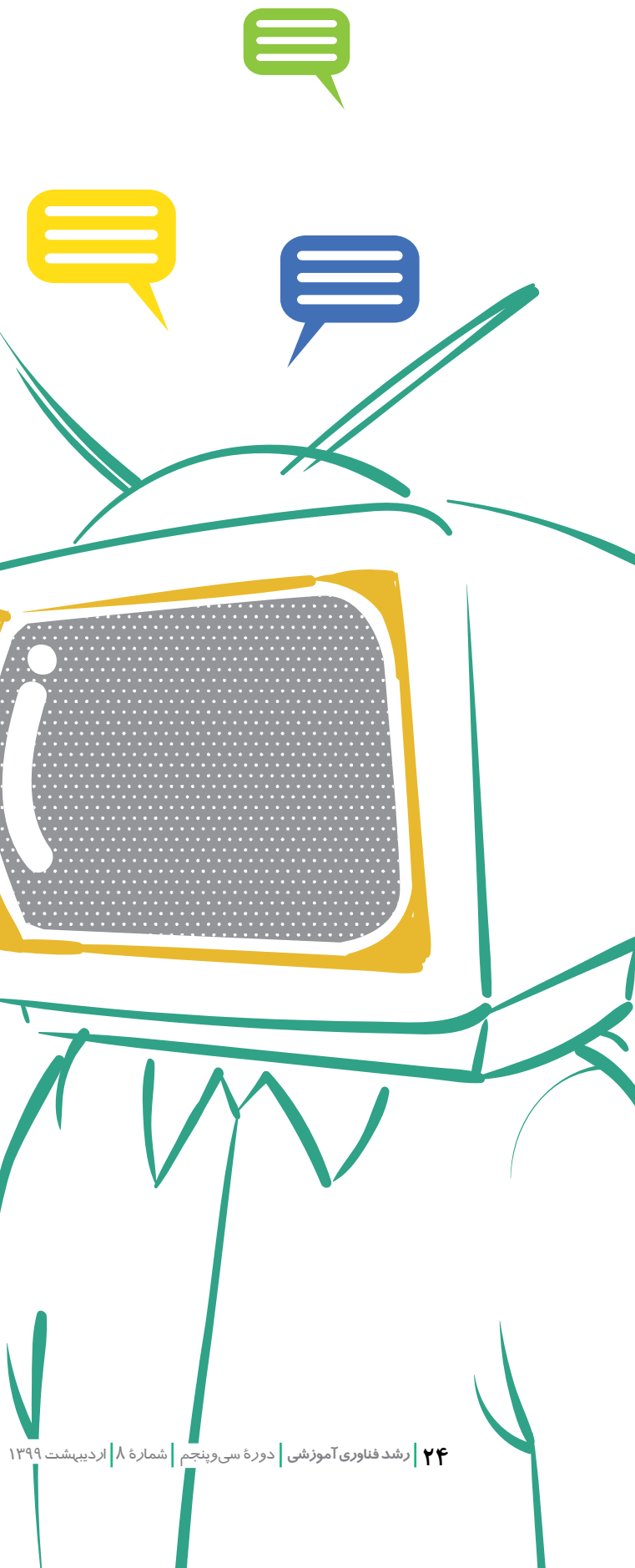
معلمان آن هم از معلمان درس‌های اجتماعی، دینی و حتی معاونت پرورشی انتخاب شدند. در مواردی هم، برای تکمیل ساعات موظفی معلمان، به‌عنوان مکمل زمان موظفی معلمانی چون فیزیک و زیست و امثال آن، از این درس استفاده شد.

بسته یادگیری؛ راه حل معضل بزرگ

معضل بزرگ این روزهای دانش‌آموزان، یعنی رسانه‌ها، قرار بود با درس تفکر و سواد رسانه‌ای به راه حلی برسد، اما در عمل مشکلات جدی وجود داشت. اینجا بود که جمعی از معلمان و فعالان حوزه سواد رسانه‌ای که با ابزار رسانه آشنا بودند، به فکر یافتن راه حلی رسانه‌ای برای این معضل بزرگ برآمدند. در گام اول، در مهرماه ۹۵، اولین دوره «چگونه کتاب تفکر و سواد رسانه‌ای را تدریس کنیم»، به همت گروهی که بعدها نام «باشگاه مدرسان سواد رسانه‌ای» به خود گرفت، برگزار شد. در این دوره با حضور مؤلفان کتاب درسی «تفکر و سواد رسانه‌ای»، رویکرد کلی کتاب و فصل اول آن تشریح شد. اما این دوره حضوری توان این را نداشت که پاسخ‌گوی تقاضای شدید معلمان سراسر کشور باشد. به همین دلیل، در سریع‌ترین زمان ممکن، تصویب‌برداری‌های انجام‌شده از این دوره آموزشی تدوین شد و نسخه کامل آن بر دو بستر بسته DVD و دانلود از

سایت اینترنتی قرار گرفت. همچنین، نکات مهم سخنان استادان به صورت نماهنگ‌های کوتاه روی اینترنت قرار گرفت. در همان سال ۹۵، این دوره آموزشی، برای تکمیل نحوه تدریس فصل‌های کتاب، دو بار دیگر با تمرکز بر فصل‌های بعدی کتاب تکرار شد و حاصل آن در فضای مجازی در اختیار معلمان این درس قرار گرفت.

آشنایی با مفاهیم کتاب سواد رسانه‌ای و نحوه کلی تدریس و کلاس گردانی در این دوره‌ها مورد توجه واقع و به معلمان گرامی منتقل شد، اما این به‌منزله رفع نیاز معلمان برای تدریس نبود. هر معلم متخصص، در رشته تدریس خود، پس از تسلط کامل بر مفاهیم کتاب، برای هر درس شیوه تدریس مخصوصی دارد که چطور کلاس را آغاز کند، چطور طرح بحث کند و در نهایت چطور دانش‌آموزان را در راستای یادگیری مفاهیم آن درس به مشارکت وادارد و کلاس را به جمع‌بندی برساند. اما در مورد این کتاب جدید، گام اول یعنی آشنایی با مفاهیم کتاب، به‌تنهایی به تدوین یک مسیر تدریس برای جلسه‌های درس منجر نخواهد شد. به همین علت، از همان روز اول بازگشایی مدرسه‌ها، با مشارکت جمعی از معلمان خلاق، پاورپوینت‌های درس به درس برای استفاده مدرسان این کتاب تدوین شد. هفته به هفته با پیشرفت درس‌های کتاب درسی، این پاورپوینت‌ها در فضای مجازی در اختیار معلمان قرار می‌گرفت. پاورپوینت‌ها غالباً بر مبنای روش تدریس اکتشافی و مدل عمومی آموزش برای هر یک از درس‌های کتاب نگاشته شد. این پاورپوینت‌ها با توجه به تولید هفتگی و هم‌زمان با پیشرفت تدریس کتاب‌های درسی، از نمونه‌های به‌روز برای تدریس استفاده کرده‌اند و ناظر به اتفاقات روز رسانه‌ای ایران و جهان، از محتواهای چندرسانه‌ای، از جمله بریده روزنامه، کلیپ، موسیقی و بازی رایانه‌ای در آن‌ها استفاده شده است. از این رو مورد استقبال ویژه معلمان و حتی دانش‌آموزان قرار گرفتند. با توجه به مدل خاص این درس و تفکر محور بودن آن، یکی دیگر از سؤالات معلمان، نحوه طراحی سؤال و ارزیابی برای ترم‌های اول و دوم بود. با توجه به این خواسته نیز، با اعلام فراخوان از خود معلمان، بسته‌های نمونه سؤال به همراه شیوه‌نامه طراحی سؤال و ارزیابی این درس در اختیار معلمان قرار گرفت.

طبق برآوردهای انجام‌شده، در همان سال ۱۳۹۵ قریب به چهار هزار مدرسه برای تدریس این درس در سطح کشور از این پاورپوینت‌ها استفاده کردند. از سوی دیگر، بخش اعظمی از معلمان، مشکلات خود را در ارائه محتوای کتاب و نحوه تدریس، در فضای مجازی به باشگاه مدرسان سواد رسانه‌ای اعلام می‌کردند تا طراحان پاورپوینت‌ها آن‌ها را مرتفع کنند. گردهم‌آوری سؤالات متداول معلمان در تدریس این کتاب منجر به آن شد که این مجموعه، بسته اصلاحات پیشنهادی این کتاب را برای دفتر تألیف کتب درسی ارسال کند تا در بازبینی سال دوم کتاب موردتوجه واقع شود.

در سال ۱۳۹۶، با آغاز به کار شبکه امید (شبکه نوجوان) در صدا و سیما، همکاران باشگاه مدرسان سواد رسانه‌ای به کمک تولیدکنندگان برنامه تلویزیونی «رسانش» شتافتند و به تولید ۳۶ قسمت برنامه تلویزیونی در حوزه نوجوان و سواد رسانه‌ای موفق شدند. با توجه به شناسایی کمبودهای محتوای آموزشی در تدریس کتاب تفکر و سواد رسانه‌ای در این مجموعه، برنامه تلویزیونی رسانش بر این بخش‌های کمبود تمرکز و محتوایی مناسب برای تدریس کتاب در قالب این برنامه تلویزیونی تولید کرد که پس از پخش از شبکه امید، از بریده‌های آن در غنی‌سازی پاورپوینت‌های کتاب تفکر و سواد رسانه‌ای استفاده شد.

با توجه به گستردگی کشور و نبود امکان آموزش‌های حضوری لازم به معلمان در سطح کیفی مناسب، راهکارهایی مثل تولید بسته‌های آموزشی مجازی، در اختیار قرار دادن محصولات آموزشی مکمل کتاب همچون پاورپوینت، عرضه بسته‌های نمونه سؤال درسی برای کمک به طراحی سؤال، با استفاده از امکان فضای مجازی، می‌تواند راه حلی برای گسترش عدالت آموزشی باشد.

با توجه به نیاز معلمان به محتواهای تکمیلی و جست‌وجوی عبارت سواد رسانه‌ای در موتور جست‌وجوی گوگل، از مهر ۱۳۹۵ ایرانیان به‌تنهایی حجم جست‌وجوی عبارت سواد رسانه‌ای را در جهان ۲۵ درصد افزایش دادند و در صدر جست‌وجوگران این عبارت در جهان قرار گرفتند. تکیه بر عرضه این محصولات در فضای مجازی نیز به فراگیری سریع این محتواها در سراسر کشور انجامید.